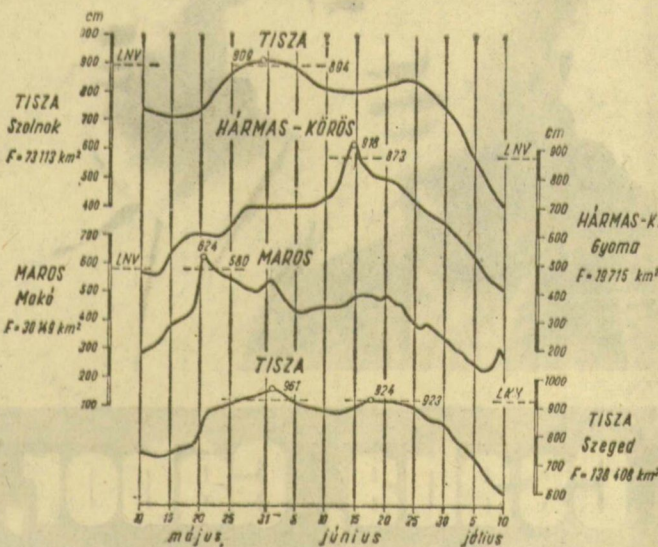

Az 1970. évi Tisza-völgyi árvíz

13. A Tisza vízjárását általában évenként három árhullám jellemzi: a hóolvadás következtében a folyó teljes hosszában kialakuló tavaszi áradás, a május-júniusi esőzések nyomán elinduló, zöldár néven ismert nyári áradás — mely a Közép-Tiszán, illetőleg az Alsó-Tiszán rendszerint már nem jelentékeny — végül az őszi, csendesebb esőzésekből származó, inkább csak a Felső-Tiszán megfigyelhető őszi áradás. Az alsó szakasz melékvízeinek a felsőkkel egyidejű áradása viszonylag ritka. A több mellékfolyón egyidőben elinduló árhullámok levonulási idejük különbözősége miatt nem szoktak a Tiszában csúcsterhelést előidézn.

Mindez így történik — az esetek többségében. A vízrendszer legnagyobb és legemlékezetesebb árvizei, az azonban éppen az az oka, hogy a Tisza vagy a mellékfolyók viselkedése eltér az átlagos körülményeknek megfelelő „szabályszerűségektől”.

1970. április végéig a téli csapadék- és olvadásvizekből öt árhullám vonult le a Tiszán. Az áprilisi volt 1941 óta az Alsó-Tisza legnagyobb tavaszi árhulláma. Ezt követte a sokkal nagyobb, hevesebb, nyári május-júniusi áradás két fő árhulláma, amely nemcsak a Felső-, hanem az Alsó-Tiszán is meghaladta az eddigi legnagyobb vizálásokat. A Felső-Tiszáról és északkeleti mellékveizeiről, valamint az Erdélyi-medence déli részéből egyidejűleg elinduló árhullámok általában elég nagy időközönként érkeznek le Szeged térségébe. A vízjárás bármely eddigi tapasztalt alakulásából nehéz lett volna tehát előre látni, hogy egyazon esőzéstől olyan marosi árhullám keletkezhessen, amelynek a csúcsa csaknem találkozik a felső-tiszai vízrendszer árhullámával. Az pedig éppen nem fordult elő a tiszai árvizek eddigi történetében, hogy egy ilyen ritka és veszélyes helyzetet alig 10 nappal kövesse a Körösök új, eddig nem tapasztalt méretű, a Szamos és a Kraszna egyidejűleg megújuló, majd a Maros ismételt erőtel-

Az 1970. évi árvíz levonulása az Alsó-Tisza völgyében (A vizálások alakulása május-június-július hónapokban az Alsó-Tiszán, a Hármas-Körösön és a Maroson)

jessé váló árhulláma, aminek következtében az Alsó-Tiszán kis változásokkal lényegileg megismétlődött az előző árhullám kialakulásának folyamata. A Körös-török alatti Tisza-szakaszon az 1932. évi — és 1970-ig a legmagasabb — vizálások szintjét ez évben kétszer is

felülmúlta az áradás. Összehasonlításképpen táblázatba foglalva mutatjuk be az 1969-ig nyilvántartott legnagyobb vizálásokat, összevetve az 1970. évi árvíz adataival.

A Maros első, nagyobb és hevesebb árhulláma a Tisza 762 cm-es vízszintjét Szegednél május 19-én 18 órától, 21-én 24 óráig 890 cm-re növelte úgy, hogy a vizálás 33 cm-rel megközelítette az 1932. évi maximumot. Ekkor a Maros folyó kb. 10—15 százalékkal több vizet hozott, mint amennyit a Tisza szállított! A Felső-Tiszáról elindult árhullám ez időben még Tokaj táján tetőzött. Remélhető volt tehát, hogy Szegedre érkezéig a meder teltsége már némileg csökken, illetőleg a Maros apadása miatt nem növekszik.

A szeszélyes időjárás azonban beleszólt a vízjárás alakulásába. A Maros vízgyűjtőjében május 20 és 22 között átlag kb. 40 mm, május 23-án pedig további 30 mm eső esett. Ennek hatására a Maroson újabb hevesnek ígérkező árhullám indult el. Május 25. táján apadóbb volt ugyan Makónál a víz, de a mérce 560 cm-t mutatott, alig 20 cm-rel kevesebb az eddig ismert (1932. évi) maximumnál.

(Folytatjuk)

a választási törvényről

A visszahívás

A szocialista demokratizmusból fakad, és a választás alapelvei közé tartozik, hogy azok, akik a képviselői, tanácstagi megválasztottak, indokolt esetben vissza is hívhatják őket, és helyette új képviselőt, tanácstagot választhatnak.

Igy kifejezésre jut az is, hogy a választók állandóan és közvetlenül ellenőrzik az általuk megválasztottak működését. Mindez azt is mutatja, hogy a választás és a visszahívás joga szervesen egybekapcsolódik.

Az országgyűlési képviselőt és a tanácstagot akkor lehet visszahívni:

- ha megbízatásának valamilyen oknál fogva nem tud eleget tenni, vagy
- ha megbízatására méltatlanná vált.

A visszahívással nem a képviselői testület (tehát az országgyűlés vagy a tanács), hanem maguk a választók döntenek arról, hogy megszüntetik annak a személynek a mandátumát, aki már nem tudja ellátni képviselői kötelességeit, mert a fontos közbiztonságra méltatlanná vált, vagy annak nem képes eleget tenni.

Az országgyűlési képviselő visszahívását a Hazafias Népfront Országos Tanácsának Elnöksége kezdeményezheti. Az elnökség egyrészt folyamatos tevékenysége során értesülhet azokról az okokról, amelyek a visszahívást indokoltá tehetik.

Az elnökség kezdeményezése alapján a választók gyűlése mindenekelőtt abban foglal állást: javasolja-e a képviselő visszahívását. Ez a — egy vagy több — gyűlés lényegében meg-

felel a választások előtt megtartott jelölőgyűlésnek. Szervezésére, lebonyolítására lényegében ugyanazok a szabályok irányadók, mint amelyek szerint a jelölőgyűléseket tartják.

Ha a választók gyűlése a képviselő visszahívását javasolja, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának Elnöksége a javaslatot bejelenti a Népköztársaság Elnöki Tanácsának.

Ezután az országgyűlési választókerületi bizottság összehívja a választóknak azt a — egy vagy több — gyűlést, amelyen a visszahívásról döntenek.

A választók gyűlése nyilvános; a döntés nyílt szavazással történik.

A visszahíváshoz az szükséges, hogy

- a választókerület választóinak legalább a fele részt vegyen a visszahívás kérdésében döntő gyűlésen, és
- a jelenlevő választóknak több mint a fele a visszahívás mellett szavazzon.

A helyi tanács tag visszahívását a Hazafias Népfront helyi — tehát városi, illetőleg községi — bizottsága kezdeményezheti. Ennek alapján szervekzik meg a gyűlést, amelyen a választókerület választópolgárai állást foglalnak: javasolják-e a visszahívást.

A visszahívásra irányuló javaslatot a Hazafias Népfront helyi bizottsága bejelenti a helyi — tehát a városi, illetőleg községi — tanácsnak. Ez hívja össze a választóknak azt a gyűlést, amely a visszahívásról dönt.

Prémvadászok

Egy nyáláb selymes prém — mókus, nerc, vidra, nyest, róka és a préme királya, a coboly — fekszik az átvevő hely pultján. Az elégedett vadász megjegyzi: „A habarovszki tajga ajándéka”.

A vadászok eddig több mint 300 pénzmapocok prémeket adtak le. Az Amerikából idezármazott állat jól alkalmazkodik a távolkeleti viszonyokhoz és szépen szaporodik.

A vadásztrófeák között a prémeiken kívül más is akad. Viktor Salga vadász hiúzt hozott be — élve. A ragadozó a Habarovszki Vadgazdaságból hamarosan a földgolyó valamelyik állatkertje

felé veszi útját. A távolkeleti vadak kereslete mindig nagyobb a kínálatnál.

Az idei tél különösen kedvez a vadászoknak. A tajgában jó mogorótermés volt, ami a vadak mennyiségén is lemerhető. A takarmányszegény helyeken állatokat letévesztettek. Nagy területet rezervátumként, illetve védett területként kezelnek, s ezekben szigorúan tilos a vadászat. Az értékes állatfajtaikat helikopterrel és repülőgépekkel a tajgába szállított expedíciók számlájára. A expedíciók jelentései alapján adják ki a vadászati engedélyeket.

(APN—KS)

Bartók pártfogoltja: Vásárhelyi Zoltán

A szegedi zeneiskolának harminc évén át volt igazgatója König Péter, Juhász Gyula sógora. 1904 elején kezdte tevékenységét, s az 1935. május 4-i városi közgyűlés nyugdíjazta. Némli bürokratikus huzavona után, augusztus 17-én írta ki dr. Pálffy József polgármester az igazgatói tisztra a pályázati hirdetményt. 25-én már közölte a *Délmagyarország* az első pályázók nevét: dr. Belle Ferenc hegedűtanár, igazgatóhelyettes, Antos Kálmán orgonaművész, a Fogadalmi-templom karnagya és az egykori szegedi, dr. Baranyi János zongoraművész, ekkor a debreceni zeneiskola igazgatója került addig szóba.

Újabb késedelmet okozott a döntésben, hogy a tervezett szeptemberi kisgyűlés helyett októberre halasztották a választást. Amikor ezt a *Délmagyarország* szeptember 19-én bejelentette, még újabb pályázókra adhatott számot. „Két pályázatot ugyanis — írja a lap — postán érkezett Szegedre, igaz, hogy a határidő letele után, de ilyen esetekben a postai feladás időpontja veendő figyelembe. Mindkét ajánlatot meg a záróra előtt adták postára, szabályszerű időben. Az egyik pályázó Vásárhelyi Zoltán, a kecskeméti zeneiskola tanára, a másik pedig Budavári Fehér Miklós budapesti hegedűművész.” A lap ugyanakkor visszavonja korábbi téves értesülését Baranyi János pályázatáról. Baranyi kijelentette, hogy ilyen tervekkel nem foglalkozott, s továbbra is Debrecenben folytatja tevékenységét.

Szeged város levéltárában megtalálható Vásárhelyi Zoltán karakterisztikus kezírásával a határidő végső napján, szeptember 14-én kelt pályázati levele a szegedi polgármesterhez. Vázlatosan elmondja életrajzát: 1800-ban született Kecskeméten, 1918-ban tett érettségit, 1921-ben hegedűtanári oklevelet szerzett,

majd zeneszerzési tanulmányokat kezdett, de közben 1924. január 1-én meghívták a tallinni szimfonikus zenekar hangversenymesteri székébe. Két évig *Észtországban* működött, mint szólista. 1926-ban szülővárosa pályázat mellőzésével hívta meg zeneiskolája egyik hegedűtanári állására. A működését igazolta, ugyanazon nap kelt polgármesteri bizonyítvány, melyet dr. Kiss Ede írt alá, a legmelegebben pártfogolta Vásárhelyi Zoltánt. Hegedűtanárként kötelességét „nagy ráteremtéssel, szeretettel és pedagógiai érzéssel látja el”, mondja, működése nyomán született a zeneiskolai énekkar, melyet országosan elsőrangúvá fejlesztett. „A Kecskeméti Városi Dalárda — folytatja a polgármesteri bizonyítvány — 1933 novemberében karnaggyá választotta. Vásárhelyi Zoltán karával úttörő munkásságot végzett a dalkultúra fejlesztése érdekében. Számtalan klasszikus és modern magyar bemutató fűződik nevéhez, mégpedig olyan művészi teljesítménnyel, melyek Kecskemétet a vidék első zenei városai közé emelték.”

A pályázati követelményeknek megfelelően Vásárhelyi levelehez az okmányok mellett nyolc külföldi műsort és 16 fővárosi kritikát is mellékel hangversenyeinek jellemzésére. A kecskeméti polgármester pedig így fejezte be hivatalos levelét: „Vásárhelyi Zoltán felkészültsége mellett egyéniségénél fogva vezetői állásra minden tekintetben alkalmas.”

A Vásárhelyi pályázati iratait tartalmazó irattartó legértékesebb dokumentuma Bartók Bélának szeptember 20-án kelt levele Pálffy József szegedi polgármesterhez. Szövegét 1955-ben Kerényi Sándor közölte. Bartók is elsősorban Vásárhelyinek kecskeméti munkásságára hivatkozik, és nyomtatékosan hangsúlyozza, hogy levele nem formális ajánló-

levél „Szeged zeneéletének jövőjéről van szó, ez pedig az egész ország zeneéletében van akkora fontosságú, hogy szinte országos érdekű kérdésnek minősül, vajon az ottani legfőbb zenei pozíciót a mostani fiatalabb nemzedék legalkalmasabbjával töltik-e be vagy sem. Ez a legalkalmasabb pedig — teljes meggyőződésem szerint — Vásárhelyi Zoltán.”

Pálffy József október 7-én választott Bartóknak. Közölte vele, hogy levelét egész terjedelmében ismerteti a zeneiskolai szakbizottság mint jelölt bizottság előtt. „Rajta leszek, mint a Múltóságod pártfogoltjára, mint nagyképzettségű és nagytudású emberről, aki Múltóságod szerint is a legalkalmasabb ezen állásra, a választó bizottság tagjai tudomással bírnak.”

A bizottság október 25-én végezte el a jelölést. Elnöke a polgármester volt, helyettese Renkey Lipót kultúratanácsnok és dr. Pálffy György tb. tanácsnok (a felszabaduláskor Szeged polgármestere, majd főispánja), jegyzője Rack Lajos, előadója dr. Belle Ferenc, tagjai pedig: Bakó László református lelkész, Borbély József, vitéz dr. Gárgyán Imre ügyvéd, dr. Hajnal István ügyvéd (hírhedt ellenforradalmár, a világháborúban tartalékos századosként Tamási Aronnak és Kahána Mózesnek parancsnoka), Kispéter Lőrinc, Kolthay Alajos tanfelügyelő, dr. Löw Immanuel főbíró, vitéz dr. Máriaföldy Márton gimnáziumi igazgató, May Gyula, Raskó Sándor prelátus, Schwarz Béla, vitéz dr. Shvoy Kálmán altábornagy, országgyűlési képviselő, dr. Szalay József ny. rendőrfőkapitány, Szirányi Béla, dr. Vadász János és a tanácsület az évi küldötteként Fellegvári Walter zeneiskolai tanár.

Mint látható, szakértelmét és politikai nézetét tekintve is igen vegyes összetételű társaság kezében volt a döntés. A hat pályázó közül „az igen rövid ideig tartó ülésen” a bizottság három jelöltet a következők sorrendben: 1. Dr. Belle Ferenc, 2. Dr. Antos Kálmán, 3. Bánhidai Bartl Ödön, a nyiregyházi tanítóképző intézet tanára.

Vásárhelyi Zoltánt tehát nem is jelölték. A kisgyűlés október 30-i ülésén Belle Ferenc 15, Antos Kálmán 9, Bánhidai-

Bartl Ödön 2 szavazatot kapott. Az irattartó őrzi még Vásárhelyi Zoltánnak szegedi barátjához, Virányi Elemér gimnáziumi tanárhoz, a finn irodalomtudomány kitűnő művelőjéhez küldött táviratát, melyben kérte, hogy pályázati okmányait a városházáról kérje vissza.

A dolgok leegyszerűsítése lenne, ha Vásárhelyi Zoltán és Bartók Béla szegedi kudarcat valójában csak a jobboldali politika és a hozzá nem értő vaskalaposság főlényének minősítenénk. Kétségteljesen ennek is szerepe volt a jelölésben, a döntésben. Ha Pálffy polgármester — leveleiből kitetszően — tisztában volt is Bartók álláspontjának jelentőségével, súlyával, a zenei bizottság többségének szemében valóban nem a legjobb ajánló levélnek számított éppen a Bartók Bélé.

Nincs okunk a nyolcvan felé közeledő Belle Ferenc öreg napjait megkeserítenünk, hogy róla most rosszakat mondjunk. Bizonyára megfelelő posztján, melyet a felszabadulásig betöltött. Mellette szolgált az is, hogy Szeged szülőtte volt, König Péter tanítványa, hegedűtanári képesítésével párhuzamosan államtudományi doktorátust is szerzett, végigszolgált az első világháborút, főhadnagyként szerelt le, 1919 őszétől a zeneiskola tanáraként működött, egyik alapítója volt a szegedi filharmonikusoknak, s végül — de nem utolsósorban —, mint helyettes már 1934 őszétől, König Péter tartós betegsége miatt kezdve, ellátta az iskola vezetését. Ilyen „birtokon belüli” helyzetben előnye nem csodálható, a még oly kitűnő Vásárhelyi Zoltánnal, vagy akár Antos Kálmánnal szemben is. De, hogy Vásárhelyi meg az első három között sem jelöltek, ebben már nyilván a politikai szempontok érvényesültek.

„Szeged zeneéletének jövőjéről van szó, írta Bartók, ez pedig az egész ország zeneéletében van akkora fontosságú, hogy szinte országos érdekű kérdésnek minősül, vajon az ottani legfőbb zenei pozíciót a mostani fiatalabb nemzedék legalkalmasabbjával töltik-e be vagy sem.”

S mi csak tündököltünk, mit vesztett Szeged és az ország azzal, hogy Bartók ajánlását annak idején nem fogadták meg!

Péter László